

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

Informace SZÚ k možnosti používat ryby rodu *Garra rufa* v relaxačním zařízení pro veřejnost

V současné době jsme zaznamenali dotazy k možnému použití ryb rodu *Garra rufa* v provozovnách, jejichž činnost je zaměřena na péči o tělo zákazníka. Tato forma služby využívající aktivitu ryb je poskytována zejména v zemích vně EU, a to jako součást péče s cílem relaxace nebo s cílem využít aktivity ryb jako "přírodní formy peelingu kůže".

Na základě informací, které jsou nám dostupné, uvádíme souhrnné stanovisko odborných pracovišť SZÚ z oblasti kosmetické péče, hygieny vody a epidemiologie infekčních nemocí. Literární údaje, které byly shromážděny pracovníky Odboru epidemiologie infekčních nemocí SZÚ k použití ryb rodu *Garra rufa* jako součást relaxačního zařízení pro účely ichtyoterapie (bioterapie) jsou uvedeny jako příloha navazující na toto stanovisko.

Peeling pokožky je považován za součást kosmetické péče s použitím kosmetických prostředků s cílem výlučně nebo převážně pokožku čistit, parfémovat, měnit vzhled, chránit, udržovat v dobrém stavu nebo korigovat lidské pachy, nejde-li o léčivo, jak specifikuje §25 zákona č.258/2000Sb., o ochraně veřejného zdraví. Kosmetická péče spadá do kosmetických služeb vymezených v nařízení vlády č.278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, které jsou poskytovány kosmetičkou. Kosmetické služby jsou zde vymezeny jako "aplikace kosmetických prostředků na kůži celého těla, zdobení a probarvování kůže, líčení, barvení řas, lepení řas, depilace, epilace... poradenské služby, hodnocení výrobků, masáž jen obličeje, krk, dekolt.... používání kosmetických přístrojů ...kosmetické technologie (peeling, povrchové čištění, tetování, permanentní make-up, piercing)". Činnost kosmetičky, která je oprávněna provádět peeling, tedy zahrnuje použití kosmetických prostředků, případně předmětů (přístrojů) a omezuje se pouze na obličej, krk a dekolt. Kosmetické prostředky používané k výkonu činností epidemiologicky závažných musí odpovídat požadavkům upraveným v § 26 zákona, zejména pak vyhlášky č.448/2009 Sb., o stanovení hygienických požadavků na kosmetické prostředky.

Peeling pokožky tak, jak je prováděn aktivitou ryb, neodpovídá obsahové náplni živnosti kosmetičky, neboť se provádí v jiné než pro kosmetickou péči vymezené lokalitě lidské pokožky a "peelingového efektu" není navíc v daném případě dosahováno působením kosmetického prostředku (látkou ani přípravkem) ani předmětem, ale aktivitou živých zvířat, a to obratlovců - ryb. Kosmetické prostředky, jak jsou vymezeny závaznými předpisy, nezahrnují živé organismy, natož živé obratlovce. Nejde tedy o aplikaci kosmetického prostředku, kosmetický postup, ani použití kosmetického přístroje či technologie, poskytované kosmetičkou v zařízení péče o tělo ve smyslu zákona č.258/2000 Sb. a nařízení vlády č.278/2008 Sb. Kosmetická péče není výsledkem činnosti kosmetičky, peelingu není dosaženo aplikací kosmetického prostředku, ale aktivitou živých zvířat (obratlovců-ryb), kterým je zákazník vystaven.

Náplň vázaných živností "masérské, rekondiční a regenerační služby", je nařízením vlády 278/2008 Sb. upravena takto: "poskytování sportovních, rekondičních a regeneračních služeb a regeneračních masáží (které jsou prováděny na zdravých jedincích a nenavodí léčebný proces), s vyloučením techniky reflexní masáže, a poskytování regeneračních služeb (například parafinové zábaly)". Tyto služby tedy rovněž neuvažují o používání živých zvířat v rámci výkonu činností poskytovaných pracovníky těchto zařízení.

Zařízení poskytující "relaxační provoz" není ani uvedeno v příkladném výčtu provozoven poskytujících péči o tělo jakožto činnost epidemiologicky závažnou, vymezenou v § 19 odst.1 zákona. Za činnosti epidemiologicky závažné se zde považují "provozování stravovacích služeb, výroba potravin, uvádění potravin do oběhu, výroba kosmetických prostředků, provozování úpraven vod a vodovodů, provozování holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb, provozování živnosti, při níž je porušována integrita kůže a provozování živnosti, ve které se používají k péči o tělo speciální přístroje (například solária, myostimulátory). Pokud by se uvažovalo o novém zařazení "relaxačního provozu" poskytujícího "přírodní peeling" prostřednictvím ryb mezi činnosti epidemiologicky závažné ve smyslu §19 odst. 1 zákona, jde o zásadní změnu vymezení náplně činnosti, a to jak ve smyslu zákona č.258/2000 Sb., tak nařízení vlády č.278/2008 Sb., což by pravděpodobně předpokládalo novelu obou předpisů.

Dle §21 odst.3 zákona č.258/2000 Sb. se provozní řád předkládá pouze u těchto činností epidemiologicky závažných: holičství, kadeřnictví, manikúra, pedikúra, kosmetické, masérské, regenerační a rekondiční služby, živnost, při níž je porušována integrita kůže a služby, při nichž se používají speciální přístroje k péči o tělo. I z tohoto výčtu je zřejmé, že při použití ryb k peelingu pokožky těla nejde o živnost poskytující péči o tělo ve smyslu §19 odst.1 a §21 odst.3 zákona č.258/2000 Sb.

Použití živých obratlovců (ryb) pro relaxační aplikaci ("přírodní peeling") je možno navíc považovat za týrání zvířat ve smyslu zákona č.246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání. Relaxační postup uváděný v dokumentaci totiž zahrnuje použití obratlovců za určitých, pro ryby nefyziologických podmínek, kterým je "nedostatek přirozené stravy v prostředí", tedy za podmínek uměle navozeného "nedostatku výživy". Postup nelze považovat ani za "pokus" ve smyslu zákona č.246/1992 Sb., neboť se nejedná ani o testování např. chemických látek, ani vývoj léčiv. Každý pokus na obratlovcích, pokud by za něj byl relaxační postup označen, vždy podléhá předchozímu schválení projektu pokusu rezortní komisí na ochranu zvířat, v tomto případě MZ ČR. Schválený projekt pokusu není v dokumentaci doložen. Navrhovaný postup "přírodního peelingu" proto nemá charakter pokusu na zvířatech a z důvodu navozování "nedostatku výživy" je postup možno považovat za týrání zvířat ve smyslu zákona č.246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání.

Dokumentace, která byla shromážděna pracovníky Odboru epidemiologie infekčních nemocí SZÚ, uvádí běžné používání aktivity ryb rodu *Garra rufa* v relaxačním zařízení jako součást ichtyoterapie (bioterapie). Ichtoterapie slouží k alternativní léčbě lupénky, akné a ekzémů. Jde o klinicky rozpoznané formy onemocnění kůže a jejich léčbu. Ichtoterapie zahrnuje i další léčebné procedury, včetně dietního režimu a pití léčivé vody, abstinence atd., které nelze považovat ani označit za součást péče poskytované zdravým osobám v zařízeních péče o tělo a poskytované v rozsahu odborné kompetence kosmetičky. Přehled informací dostupných o ichtyoterapii (bioterapii) v odborné i běžné literatuře je uveden v příloze tohoto stanoviska.

Z hlediska hygieny vody a posouzení zdravotních rizik při provozování koupelí v rámci relaxační aplikace, bioterapie (ichtyoterapie) není k dispozici dostatek údajů o vlastní proceduře a způsobu zacházení s vodou. Není jasně uveden důvod ohřívání a cirkulace vody přes pískový filtr během procedury, zda a jak je pískový filtr dezinfikován, jak je vana a voda čištěna/dezinfikována mezi zákazníky, jak je zajištěna zdravotní nezávadnost ryb (možný přenos plísní, parazitů), zda jsou odebírány ze standardního a kontrolovaného chovu z akreditovaného zařízení, zda a jak jsou specifikovány druhové vlastnosti ryb používaných v rámci koupelí a zda jsou ryby po použití dále chovány, příp.používány opakovaně nebo usmrcovány a jak a kým. K této

problematicke je nezbytné rovněž vyjádření Státní veterinární správy.

Závěr:

Peeling pokožky, jak je specifikovaný v dostupné literatuře, neodpovídá obsahové náplni živnosti kosmetičky, neboť se provádí v jiné než pro kosmetickou péči vymezené lokalitě lidské pokožky a "peelingového efektu" není dosahováno působením kosmetického prostředku, nýbrž aktivitou zvířat, a to obratlovců - ryb. Při použití živých obratlovců (ryb) k peelingu nejde o aplikaci kosmetického prostředku, kosmetický postup, ani použití kosmetického přístroje či technologie, které je oprávněna provádět kosmetička v rámci živnosti v zařízení péče o tělo ve smyslu §19 odst.1 a §21 odst.3 zákona č.258/2000 Sb. Náplň vázaných živností, jako jsou masérské, rekondiční a regenerační služby, rovněž nezahrnuje používání zvířat v rámci těchto služeb. Nejde o postup poskytující péči o tělo jakožto činnost epidemiologicky závažnou ve smyslu §19 odst.1 a §21 odst.3 zákona č.258/2000 Sb. Jde o postup, který svým charakterem odpovídá ichtyoterapii, která je léčebným postupem nespádajícím do péče, kterou je možno poskytovat v zařízení péče o tělo. Použití živých obratlovců pro postup "přírodního peelingu" nemá charakter pokusu na zvířatech a z důvodu navozování "nedostatek výživy" je postup možno považovat za týrání zvířat ve smyslu zákona č.246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání.

Zařazení tohoto postupu jako "nový typ služby", resp. činnosti epidemiologicky závažné poskytované v zařízeních péče o tělo není v souladu s §19 odst.1 a §21 odst.3 zákona č.258/2000 Sb., ani není v souladu s nařízením vlády č.278/2008 Sb. Výkon této činnosti jako činnosti epidemiologicky závažné a schvalování provozního řádu k výkonu této činnosti v zařízeních péče o tělo proto nedoporučujeme.

Přehled informací dostupných v odborné i běžné literatuře o použití ryb rodu *Garra rufa* v relaxačních zařízeních určených pro veřejnost.

Ichtyoterapie (bioterapie) používá sladkovodní rybky rodu *Garra rufa obtusa* a *Cyprinion macrostomus macrostomus* k alternativní léčbě lupénky (psoriasis vulgaris), akné a ekzémů a k tzv. "přírodní pedikúře".

Rybky samotné jsou známy od 18. století, vyskytují se v oblasti Středního Východu, jejich první léčebné použití je dokumentováno v 19. století. Podle dostupných informací jsou k okusování šupinek kůže nutné určité podmínky (nedostatek přirozené stravy v prostředí).

Ichtyoterapie k alternativní léčbě lupénky, akné a ekzémů je používána v lázních Kangal Fish Spring v Turecku. Léčebná procedura zde trvá 21 dní a skládá se z dietního režimu (pití léčivé vody, abstinence) a ze 4hodinové koupele 2x denně v termálních pramenech za přítomnosti zmiňovaných rybiček, které okusují odumřelou kožní tkáň. V terapii lupénky, akné a ekzémů hraje roli též zdejší specifické složení vody (s vyšším obsahem kalcia, selenu, magnezia, pH vody), místní klima a rovněž slunění pokožky. Konstantní složení a kvalita vody jsou nezbytné také pro samotné rybky rodu *Garra rufa* a *Cyprinion macrostomus*.

Každý pacient během svého pobytu v lázních Kangal Fish Spring má vyhrazenou svou koupací vanu, kterou v době jeho léčebného pobytu nikdo jiný nepoužívá. Každá vana s technickým příslušenstvím je po skončení léčby dezinfikována (2% roztok Dodarcana^(R)Rapid, Scylle&Mayr, Rakousko). Voda v každé koupací vaně je neustále filtrována a sterilizována (700 l/hod., UVC sterilizace) a současně obohacována kyslíkem. Teplota vody ve vaně je udržována mezi 36 a 37°C. Kompletní výměna vody ve vaně probíhá 3x - 4x za den.

Během třítydenní terapie v lázních podle odborné literatury nebyly nalezeny žádné negativní vedlejší účinky léčby.

Kvalita vody v lázních byla testována na přítomnost *Legionella* spp. a *Pseudomonas aeruginosa*. Ryby byly vyšetřovány na přítomnost *Aeromonas hydrophila*, *Aeromonas sobria*, *Aeromonas caviae*, *Mycobacterium marinum* a *Mycobacterium piscium* k vyloučení potenciální zoonotické infekce.

Ze závěrů odborných publikací vyplývá, že terapie v lázních pod lékařským dohledem (dermatologa) může být účinná a vhodná pro pacienty s lupénkou [1,2,3].

Od roku 2006 je známo další použití rybek k "okusování" hostů v lázeňských resortech: Hakone (Japonsko), Umag (Chorvatsko), Hainan (Čína), Belgie, Nizozemí, Jižní Korea, Singapore, Maďarsko, Dubovany (Slovensko), Indie, Thajsko, Malajsie, Hong Kong. Od roku 2008 je praktikována rovněž "přírodní pedikúra" pomocí těchto rybek: USA, Thajsko, Malajsie atd.

V ČR, dle informací dostupných na internetu, dermatologická léčba a půjčování rybiček k domácí terapii je již nabízena v Praze (<http://www.fajnarybka.cz/>), v Chrástu u Plzně (<http://www.aquarel.cz/>), ve Velkém Meziříčí (<http://www.motel-jestrabec.cz/Lecba-lupenky-pomoci-rybicek-GARRA-RUFA.html>), ve Velkých Pavlovicích (<http://www.doktorryba.eu>) atd.

Rybky je možno běžně koupit i přes internet, např.

http://shop.miga.cz/garra_rufa_doktor_fish_5cm-242_308_29_320-93032.html.

Literatura

1. Grassberger, M., Hoch, W. Ichthyotherapy as Alternative Treatment for Patients with Psoriasis: A Pilot Study. eCAM, 2006, vol. 3(4), p.483-488.
2. Sayili, M., Akca, H., Duman, T., Esengun, K. **Psoriasis Treatment Via Doctor Fishes** as part of Health Tourism A Case Study of Kangal **Fish** Spring, Turkey. Tourism Management, 2007, vol. 28, p. 625-629.
3. Ozcelik, S., et al. Kangal hot spring with fish and psoriasis treatment. *J Dermatol*. 2000, vol. 27(6), p. 386-390

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV